

Bartók Béla messze sugárzó példáját követte: ő is a népköltészet „tisza forrásából” merítette a jelen művészetének tápláló italát. Mélyre hatolt, a népköltészet ősi rétegeibe: a balladák végsőkéig tömörített szerkezetét és tisztán metszett képeit emelte a magas költészetbe. Világirodalmi példák biztatták: Jeszenyiné, Garcia Lorcaé. A dunai népek testvérköltészetének hivatott tolmácsolója volt, bolgár és délszláv versfordításai új tartományokat kapcsoltak a magyar költészet hét évszázados rendjéhez. A költők testvérisége mellett szolgálta a népek testvériségét, a tiszta szó és a hűséges tolmácsolás eszmei hidját építgette a magyarság és szomszédjai között. Távozása ezért egyetemes kelet-közép-európai veszteség. Nagy költőt és igaz barátot vesztek benne a Dunatáj népei. Örökségének nemcsak költői értéke, morális példája van: ennek a példának tovább kell élnie.

POMOGATS BÉLA

SKENDER KULENOVIĆ

„Elsődleges szülőhelyem Bosanski Petrovac. Itt történt az első találkozás érzékszerveim és a világ között. Azután Travnik, ahol szomorú fiatalságomat töltöttem, és amelynek juharfái közül az én kedves és szabad petrovaci gyermekkoromra tekintetem vissza. Ezután következett Zágráb, majd az erdők és a falvak a háborúban, később Sarajevó, Belgrád, Rovinj, Mosztár — ezek is mind szülőhelyeim. Végső hazám a csillagok között van, amelyekre mindezekről a szülőhelyeimről tekintek” — jelentette ki tömören életéről Skender Kulenović abban az interjúban, amelyet kevéssel halála előtt adott a NIN munkatársának.

Skender Kulenović irodalmi munkássága a forradalomban és a népfelszabadító háborúban gyökerezik. Zágrábban, ahol travnikai gimnáziumi tanulmányai után jogot hallgatott, aktívan részt vett az egyetemisták haladó mozgalomban. 1933-ban lett a JKISZ tagja, s ettől az időtől kezdve jelenteti meg politikai értekezéseit, valamint verseit a Novi Behar és a Putokaz, majd az Izraz című irodalmi-politikai folyóiratokban.

A népfelszabadító harcban 1941-től vett részt. Már a következő évben megszületett első nagyszabású háborús költeménye, a *Jovo Stanićuk partizán levele Nyikoláj Ivanovicshoz, a Vörös Hadseereg harcosához*. Legjelentősebb költői alkotását, a *Stojanka, a knežopoljei anya* című, népballadai hangvételű, megrázó hőskölteményét a kozarai ellenséges offenzíva pusztításainak hatása alatt írta. Ez a műve, amelyben az ellenséggel való szembeszállásra és harcra buzdít, nagy visszhangra talált a partizánok soraiban.

A háború idején tagja volt az AVNOJ tanácsának, a felszabadulás után pedig mint az Alkotmányozó Nemzetgyűlés tagja és mint képviselő fejtett ki politikai tevékenységet. Irodalomszervezői munkásságát több háború utáni folyóirat megindítása tanúsítja: Sarajevóban a Pregled, Belgrádban pedig a Književne novine és a Nova misao című folyóiratok elindítása fűződik nevéhez. A Bosznia—hercegovinai, valamint a Szerb Tudományos Akadémiának állandó tagja volt. Irodalmi és társadalmi-politikai munkásságáért számos díjban és kitüntetésben részesült. Így többek között az AVNOJ, a Július 7. és Októberi Díjjal is kitüntették.

Verséken kívül színdarabokat, novellákat és irodalmi kritikákat írt. A felszabadulás után egyike azoknak a legelső drámaíróknak, akik a ma emberének életét, problémáit vitték színrre. Jelentős színművei közé tartozik a *Svjetlo na drugom spratu* (Világosság a második emeleten), a *Djelidba* (Osztokodás) és a *Večera* (Vacsora). Poémái közül a *Stojanka, a knežopoljei anya* című hőskölteményén kívül a *Ševa* (Pacsirta) vált ismertté. Műveit francia, angol, orosz, német, olasz és magyar nyelvre fordították.

Lírájára a népköltészet forrásaiból merítő, egyénien újszerűvé alakított kifejezésmód a jellemző. Ime néhány részlet legnépszerűbb művéből, a *Stojanka, a knežopoljei anya* című hőskölteményből, amelynek drámai szépségét az aktuális háborús esemény leírásának keretében felbukkanó népballadai momentumok művészi feldolgozása adja:

„*Stojanka, a knežopoljei anya bosszúra hív, keresve fiait, Srdjant, Mrdjant és Mladjent, akik elesetek a fasiszta offenzívában.*

*Felkelésre, felkelésre!
Nézzetek Knežopoljére:
Hát Knežopolje tegnap ilyen volt?
Hát ezt látta tegnap a nyárutói égbolt?
Hol vannak a fehérlő, hajlongó kaszások?
És hol a körtefa, a gyümölcstől roskadó,
mely alatt a sok elfáradt arató,
s a fölhevült aratólányok
megtalálják
a nagy, pirosló kalácsot,
az új búzából süttötet,
s a nagy tál aludtfejet?
Gyermekeim, ez nem Knežopolje!
Ez a bajnak, bánatnak a földje!*

— — — — —
*Ó, Kozara, mindnyájunk zöldellő nővére,
fiaimnak gyöngéd nevelője,
ellátszol messzire,
híred messzebbre jut:
Anyaszívem hinni abban nem tud,
hogy most alábbhagytál,
hogy minket elhagytál! ...*

— — — — —
*Te a fiaimat,
óriásaidat,
zöld lombodba fontad,
súlyos szemöldököd
némán összevontad,
ránk most így tekintesz
és szívedben,
e forró üstben,
szent bosszút hevitesz!*

Bosszút, nővér, bosszút!

*Bosszuld meg Srdjan fiamat,
bosszuld meg Mrdjant fiamat,
bosszuld meg Mladjen fiamat.
Hús esőt szomjazik szent Illésnek napja,
a legszentebb bosszút Knežopolje szomjazza!”*

KENYERES KOVACS Márta